

Kotryna Vilkaitė

Viešųjų ryšių specialistė, 30 m.

Liepos 17 diena

Prieš gerą valandą išriedėjome iš Vilniaus geležinkelio stoties. Misijos išlydėjimo ceremonija, kupina palinkėjimų, prasmingų žodžių, dovanų, tvirtų rankų paspaudimų ir šiltų apkabinių padovanojo mums daug gražiausių emocijų. Paskutinis atmintyje likęs reginys- trimetės dukters besišypsančios akys: ciao, mamyte!

Traukinyje šiek tiek nurimstame, nors vis dar nesitiki, kad jau...Jau prasidėjo taip laukta misija. Mūsų ištis daug, penkiolika. Esu tikrai laiminga, dardėdama su grupe, dalyvaudama šiame projekte.

Atsikeičiame dovanotą duoną, susižiūrime vietas, įsikuriame. Su bendražygiais dalinamės ką tik vykusio atsisveikinimo įspūdžiais.

Jaučiuosi nuostabiai, per langą grožiuosi žaliuojančia ir tolstančia Lietuvos gamta. Netrukus kirsime Lietuvos sieną... iki, Tėvyne!

Liepos 18 diena

Labas rytas!

Liūluojama traukinio dardėjimo išsimiegojau kuo puikiausiai. Pusryčiams gauname plikytos kavos su pienu. Lyg ir pradėdau pasigesti išmaniojo telefono...Ne, vis tik gerai padariau, palikusi jį namuose.

Išlipame Maskvoje, kur mūsų jau laukia Lietuvos ambasados darbuotojai. Iškart vykstame į oro uostą, lipame į lėktuvą: mes jau čia, Sibire! Sibiras, mano mintyse nupieštas niūriomis spalvomis, mus pasveikina bešėlstančia audra. Milžiniški lietaus lašai užtvenkia gatves, mūsų autobusas plaukia Tiumenės gatvėmis iki viešbučio, kur praleisime pirmąją sibirietišką naktį. Viešbučio foje per stogą kiaurai krentantys lietaus lašai yra renkami daugybėje kibirų ir puodų... Šlapia.

Tiumenės miestas, puikūs keliai, nauji namai, pasaulinių markių parduotuvės, vokiški automobiliai...Ar čia tikrai Sibiras?

Liepos 19 diena

Atvykstame į Kulimeso kaimelį... Panorama pasikeičia, priartėja prie mano vaizduotėje esančio Sibiro paveikslo: ištuštėję kaimai, mediniai griūvantys namai, kultūros centras ir nedidukė kaimo parduotuvė. Papildome geriamo vandens atsargas, vykstame iki kapinių. Jų nematom. Prieš akis stypso apaugusio miškelio plotas.... Kur kapinės? Štai čia...Užlipu ant kalvelės, tačiau vis dar nematau jokių kapinių žymių. Mintyse sukalbu „amžiną atilsį“, už tuos, kurie čia ilsisi, ant kapų, kurių nesimato.... Prisimenu kažkur girdėtą frazę, kad nei viena ranka nėra tokia maža, jog nepaliktų savo anspaudo žemėje. Mes rankų čia turime trisdešimt, ir jos visos pasiruošusios prikelti sunykusias Kulimeso kapinaites. Ryt kibsime į darbus, o dabar mėgaujamės kaimelio administracijos dovanotu pyragu su žuvimi ir svogūnais....

Įsikuriame kaimo mokyklos sporto salėje, vakarojame, miegame.

Liepos 20 diena

Šiandien yra pirmoji darbų diena, pirmiausia tvarkome kapinių kalvelės plotą, kertame ir nešame medžius, rauname krūmus, deginame medieną. Puikiai susidraugavau su kirviu, kuris ne tik vienu mostu nukerta liaunų medelių kamienus, bet yra ir efektyvus kasymosi instrumentas. Nuo uodų ir mašalų saugomės tinkleliais, striukėmis, plačiomis kelnėmis bei purškalais, tačiau jų atkaklumas vis tik laimi. Gelia, niežti, dirgina

visur...Vėliau sužinosime, kad šioje zonoje yra net 21 rūšis geliančių vabzdžių. Tegyvuoja Sibiro gamtos įvairovė!

Tvanku. Fizinis darbas su striuke, spiginant karštai liepos saulei, darosi sunkus. Pavargstu. Atsigaivinu sušilusiu drumzlinu vandeniu. Kažkas juokauja, kad šį vandenį reikia kramtyti ... Juoksiuosi Lietuvoje, gerdama gazuotą mineralinį su ledu ir citrina. Dabar nejuokinga.

Pasimėgaudama suvalgau bendražygių atneštą gardžią ir gaivią ledų porciją. Prisimenu bandomąjį žygį, stotelę Saldukiškių kaime ir ten valgytus ledus. Vienodai skanūs, vienodai gaivinantys, vienodai gelbstintys.

Niaukiasi dangus, kyla vėjas, artinasi pranašauta audra, neleidžianti užbaigti planuotų darbų. Lekiname į mokyklą, tačiau ją pasiekiamo kiaurai šlapi. Džiūgaujame kaip vaikai, galėdami nusiprausti po šiltu dušu. Visi į eilę!

Vakare vaikštinėjome po Askarinkso kaimelį, turime galimybę susipažinti su vietinio svetingumo ypatumais. Kaimo jaunimas, saulės nugarintais veidais, ypatingai susibičiuliuoja su mūsų operatoriumi Donatu. Po ilgos ir beveik priverstinės ekskursijos tarybiniu motociklu po kaimą, Donatas grįžta pervadintas į „Danila“. Neabejoju, kad Danila dar ilgai prisimins savo mielus Askarinkso bičiulius.

Liepos 21 diena

Ryte skubame dirbti į po truputį prisikeliančias kapinaites. Šiandien ir vėliai neteks daug nuveikti, nes oro sąlygos prastos. Dirbame daug ir greitai, jau pastebiu įdirbį – puikiai valdau savo kirvuką. Medienos apdirbimo pramonei, manau, jau tikčiau. Galvoju apie tūkstančius Lietuvos inteligentijos moterų, kurios tremtyje metų metus buvo priverstos dirbti sunkius fizinius darbus. Prisimenu savo prosenelę, Kotryną Žemaitytę – Juškienę, Šiluvos mokytoją, kurios baltos rankos neįstengė kirsti Komijos medžių. Už ją dvigubai darbavosi mano prosenelis, girininkas – Rapolas Juška. Nusišypsau jiems.

Iškart po pietų kyla stiprus vėjas, niaukiasi dangus. Pradėjus lūžti medžiams, paliekame kapines ir grįžtame į mokyklą. Likti miške būtų išties pavojinga.

Vakare išsitraukiu iš kuprinės „Stepių vilką“, skaitau lietumi ir šlapia žole kvepiančiame mokyklos kieme. Tyla. Mėgaujuosi visišku atitrūkimu nuo pasaulio....

Liepos 22 diena

Šiandien išaušo paskutinioji diena Askarinkso miestelyje. Vyriškoji ekspedicijos dalis po pusryčių išskuba dirbti į kapines, o aš kartu su kolegėmis lieku mokykloje ruošti kelionę.

Apie vidurdienį nueiname į kapines. Kryžius, aptvertas medine tvorele, matosi iš toli. Dvejojame, kiek metų šis kryžius atlaikys Sibiro gamtą bei klimatą. Kapinių kalvelė išties pasikeitusi, kapinės lyg prikeltos, misija atlikta.

Grįžtame į Tiumenę, apsigyvenime jaunimo karinėje stovykloje. Gauname net švarios naujutėlaitės patalynės nakvynei. Miegu kaip kūdikis minkštoje stovyklos lovoje.

Liepos 23 diena

Ryte paliekame karinę stovyklą, vykstame į Jalutrovską, kur susitinkame su tremtine Birute.

Ponia Birutė gana sunkiai bekalba lietuviškai, tiksliau dzūkiškai. Klausimus tenka pakartoti rusų kalba, ilgesnius atsakymus taip pat reikia versti į lietuvių kalbą. Tremtinė apie Lietuvą kalba labai susijaudinusi, su širdgėla. Liūdna ir mums, besiklausantiems: už tėvo „banditavimą“ 1948, būdama paauglė, iš Marcinkonių kaimo kartu su šeima buvo ištremta į Tiumenę. Į Lietuvą ponia Birutė taip ir negrįžo, kūrė gyvenimą Sibire,

turėjo lietuvių vyrą, šeimą, namus ir darbą. Neturėjo Birutė tik Lietuvos... Kai kuriuos klausimus tremtinė nukerta vienu žodžiu arba tiesiog vengia į juos atsakyti. Suvokiu, kaip jai skaudu atverti sielos kerteles, kur slypi sąvokos „tremtis“ ir „tėvynė“. Birutė juk yra viena iš šimtų lietuvių, kurie liko „įkalinti“ Sibire – ne visiems užteko drąsos, ryžto ar šeimos palaikymo grįžti į Lietuvą, į namus.

Palikę apsiašarojusią ponią Birutę užsukame į Novi Tap miestelį, aplankome kaimelio kapines, aptvarkome rastus lietuvių kapus.

Bendraujame su kaimelio administracijos vadovais, kurie noriai porina apie miestelio reikalus ir gamtos turtingumą, mielai dalinasi savo šviesiais prisiminimais apie čia gyvenusius lietuvius. Tik klausimas apie mus nuo fašizmo išgelbėjusią raudonąją armiją nuskamba šiek tiek nemaloniai... Keičiame pokalbio temą.

Vakare įkuriame stovyklavietę šalia Jurgos upės: palapinės, laužas, bulvienė su lietuviškais lašinukais ir Sibiro grybais.

Beviltiškai kovojame su be galia uodų, šioje vietoje jų pritrinkiamai daug. Blogiausia, kad uodų pilna ir mūsų palapinė. Užmiegu tik auštant, sugelta ir sukaitusi.

Liepos 24

Išaušo saulėtas nuostabus rytas. Maudynės šaltoje Jurgos upėje ir mano dievinamos kavos su cinamonu puodelis leidžia žvaliai pradėti naują dieną. Veikia atvažiuos autobusas, kuris mus nuveš į Liesnoją ir ten esančias kapines.

Aptvarkę Liesnojos kapelius, aplankę buvusio geležinkelio ir lietuvių darbo vietas, vykstame į Lebediovką, kur vėl apsistojame kaimo mokyklos sporto salėje. Šalia mokyklos stovi milžiniška siena, sauganti srities psichiatrinę ligninę. Šioje ligoninėje per 30 metų dirbo ir mūsų aplankyta

tremtinė, ponija Birutė. Miestelis gana nykus: mokykla, ligoninė, kultūros ir pramogų centras bei kelios parduotuvės.

Vakare, lyg pasakos prieš miegą, klausomės užburiančių ekspedicijos vadovo pono Gintauto pasakojimų apie buvusias ekspedicijas, grožimės fotografijomis, juokiamės iš neįtikėtinų nuotykių.

Kažkur lyg ir pradingsta mano turėtas nusistatymas, priešiškus šiai žemei...

Liepos 25 diena

Rytas. Bildinčioje sunkvežimio priekaboje įveikiame apie dešimt kilometrų, skiriančių Lebediovkos miestelį ir Verch Kamenkos kapinės.

Kapinės randame visiškai sunykusias: nuvirtę mediniai kryžiai, krentančių medžių deformuotos metalinės tvorelės, sunkiai įžiūrimi kapai – kauburėliai. Jokio ženklų, žymės, liudijimo, kad čia amžinajam poilsiui yra atgulę lietuvių tremtiniai. Vos keliasdešimt metrų skiria šias kapines nuo masyvaus smėlio kasimo karjero. Nuogaustaujam, kad ateityje karjeras gali plėstis.... Kapines teks tverti, tiksliai apibrėžti jų teritoriją.

Darbą pradedame kuopdami kapinių plotą. Dabar jis atrodo milžiniškas, didžiulis...Sibiro gamta, besiglemžianti senąsias lietuvių kapines, byloja apie savo jėgą. Nuvirtę trūnijantys kryžiai, apaugę samanomis, susilieja su žaliuojančiu taigos paklotu. Kartais tenka akylai įsižiūrėti, norint atskirti nuvirtusius medžių kamienus nuo dūlėjančių kryželių. Plušame visą dieną, geliami galybės uodų, tačiau lydimi pakilios nuotaikos ir ryžto įvykdyti misiją.

Vakarop nuilsę grįžtame į mokyklą, kur mūsų laukia mokyklos pavaduotojos pataisyta vakarienė.

Liepos 26 diena

Šiandien vėl darbuojamės Verch Kamenkos kapinėse, kurios kinta, šviesėja, įgauna formą. Mus lepina šilti saulės spinduliai, gamtos grožis.

Į pavakarę renku prisirpusias mėlynas. Jų čia ištisi plotai, daugybė taigoje mėlynuojančių uogų. Renku jas, kol uodų gėlimas į rankas pasidaro nepakenčiamas. Beveik pilnas puodelis!

Purvini, sukaitę ir nuvargę pakeliui į namus išsimaudome žvyrduobės vandenyje. Gaivu.

Vakarop aplankome ponios Birutės brolių – Juozą (buvusį Česnulavičių). Ponas Juozas, senelis žila galva, bedante burna ir sukrypusiu kūnu mus pasitinka atsargiai. Sugužame į jo kuklų, tačiau tvarkingą kiemelį. Klausinėjame, kvočiame apie jį, šeimą ir istoriją: Ponas Juozas į Sibirą atvyko savo noru, iš paskos sekdamas išstremtus namiškius.

Lietuvybės pas šį senolį nedaug telikę: net pavardė imta jo pačios – rusiška. Ir gimtąją lietuvių kalbą Juozas jau pamiršęs, tad su šiuo dzūku mums tenka bendrauti rusiškai. Datas, gyvenimo įvykius ir savo likimą Juozas mena vargiai...

Atsisveikiname su senioku, palikdami porą suvenyrų ir nuoširdų lietuvišką „ačiū“. Likite sveikas, ponai Juozai.

Liepos 27 diena

Paskutinioji darbų Verch Kamenkos kapinėse diena. Apsiniaukęs, darganas ir vėsus rytas. Paskutinį kartą draugiškai lipame į priekabą. Bevažiuojant iškrenta pirmieji lietaus lašai.... Atvykus į kapines prapliūpsta – sušlampu. Lietus apstoja, tad iškart kimbame į darbus. Šiandien veiklos ištis turime į valias: mūsų laukia šimtai skersinukų, dešimtys kuolų. Visi 16 darbuojamės ypač greitai, efektyviai. Uodai kanda pasiutusiai daug. Išlydėtuvės?

Mane užburia jaudinanti ir pakili kryžiaus statymo akimirka. Metame darbus ir gėrimės šiuo įstabiu reginiu.

Didelis medinis kryžius stovi viduryje kapinių, ant jo pritvirtiname lentelę. Kažkuris ekspedicijos dalyvis prie kryžiaus palieka iš Lietuvos atvežtą rožančių. Virpančiomis širdimis, skubėdami paliekame Verch Kamenkos kapines. Iš priekabos žvelgiame į tolstantį kryžių ir aptvertus kapus, kol viskas pradingsta taigos horizonte...Nežinau, ar kada dar šią vietą aplankysiu, tačiau neabejoju, kad jos prisiminimas amžinai liks mano sąmonėje.

Liepos 30 diena

Bėga paskutiniosios misijos dienos. Jas praleidžiame Tiumenteje – susitinkame su vietos valdžia, vykstame į mums suorganizuotą miesto ekskursiją, dar kartą bendraujame su lietuve Danute..... Didmiestyje spigina karšta saulė – tvanku ... Ilgiuosi taigos, gamtos.

Mintyse skaičiuoju jau bene dienas, o valandas, likusias iki grįžimo....

Visoje grupėje pastebiu dviprasmiškus jausmus ir melancholišką nuotaiką. Žinoma, mes pasiilgę savo gyvenimo, artimųjų, veiklų, tačiau visiems gaila, kad misija artėja prie pabaigos.

Ryt su aušra vyksime į oro uostą, kelionė atgalios prasideda.

Liepos 31 diena

Maskvą pasiekėme dar ryte, vaišinamės Lietuvos ambasados siūlomais pusryčiais.

Pasistiprinę ir lydimi LA darbuotojų, važinėjamės po Maskvą, aplankome įžymiausias Rusijos sostinės vietas.

Maskvoje perkame paskutinius suvenyrus, lauktuves į Lietuvą.

Vakarop vykstame į geležinkelio stotį, lipame į traukinį, kuris grąžins mus namo.. Štai, jau priartėjome prie misijos pabaigos. Išriedame iš Maskvos, kelione neprailgsta, nes vis tik esame pavargę.... užmiegu.

Rugpjūčio 1 diena.

Grįžtame į Vilniaus geležinkelio stotį, čia mūsų laukia organizatoriai, artimieji, žiniasklaidos atstovai. Atsisveikinu su misijos bendražygiais. Skubu namo.

Ekspedicija baigėsi, misija prasideda....